

Марица МАЛОВИЋ-ЂУКИЋ
Историјски институт
Београд

**ПЕТАР КАТЕНА,
КОТОРСКИ ТРГОВАЦ (14. ВЕК)***

Анстракт: На основу углавном објављене архивске грађе из Которског и Дубровачког архива и литературе приказан је живот и рад Петра Катене као пример пословног човека карактеристичног за Приморје у позном средњем веку. Истакнуто је ступање Петра Катене на пословну и јавну сцену у Котору; те успешно кредитно пословање са својим сународницима и најближим суседима (Дубровчанима, Улцињанима, Скадранима и Драчанима) и трговцима из Фиренце и других места у Италији (Осима). Улагање стеченог капитала истовремено, у разгранате трговачке и кредитне послове и непокретну имовину (куће и земљу) у Котору, Дубровнику и Србији. Учешће у јавним делатностима у Котору (судија и аудитор) и црквеном животу (херeditар цркве Св. Бартоломеја). Породичне прилике и имовно стање. Специфичност односа (кредитни послови) између которске општине с једне, и најистакнутијег Которанина Петра Катене, с друге стране. Привредна и друштвена делатност овог познатог которског трговца послужила је као основа за проучавање друштвено-економске историје Котора у првој половини и средином 14. века.

Кључне речи: Котор, Дубровник, Србија, трговина, црква, брод, со, метали, сребро.

О которском трговцу Петру Катени (или Петру Катенину) има мало података у историографији. Понеки податак о њему налази се у студијама које проучавају племство Дубровника и Котора у средњем веку, као и у делима која се баве друштвено економским односима средњовековне српске државе и медитеранских земаља.¹ На основу литературе и објављене

* Рад настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој 147026А *Србија и медитерански свет у позном средњем веку*.

¹ И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 208; J. Martinović, *Prilozi proučavanju genealogije i heraldike znamenitih vlasteoskih rodova u Kotoru prve polovine XIV vijeka*, Glasnik РМ u Kotoru XII (1964) 49-50; *Историја Црне Горе* 2/1, Титоград 1970, 84 (С. Ћирковић); Р. Ћук, *Србија и Венеција у XIII и XIV веку*, Београд 1986, 207, 220 види Табелу V.

грађе из Которског архива приказаћемо живот и рад овог познатог которског трговца из патрицијске породице.

Петар је био орођен са властеоском породицом Бугон. Његова блиска рођака Ана (сестра од стрица), била је удата за Тому Бугона, познатог которског трговца и властелина. Од остале ближе Петрове родбине помињу се поред Ане и њена сестра Вјекослава, ћерке његовог стрица Грубоње Катене. Вјекослава је била удата за Јоханеса Биса. Други стриц Петров звао се Матеј Катена и његова ћерка Бони, била је удата за Ивана Базилија, који се помиње 1326. и 1334. године, као један од хередитара – баштиника цркве Св. Луке.² Изгледа да је од три брата: Бенедикта, Грубоње и Матеја мушке потомке имао само отац Петров Бенедикт. У једном спору који је вођен почетком децембра 1327. године помиње се Петар, син Бенедиктов и три сестре од стрица горе наведене (Ана, Бони и Вјекослава). Спор се водио због наследства, (покретне и непокретне имовине-земље, кућа, винограда, и другог) у Котору, јер изгледа њихови очевеи нису били подељени (Бенедикт, Грубоња и Матеј), што је била честа појава у то време у Котору. Тада није био присутан ни Петров брат Никола, вероватно није био пунолетан. Сестра Вјекослава је имала неку епитропску исправу, вероватно да се радило о тестаменту којим јој је отац завештао нешто од имовине. Она је игледа своју имовину или део имовине продала Петру, па се била покајала. Спор се завршио тако што су се Петар, Ана, Бони и Вјекослава договорили, да након дужег спорења око имовине, свима остаје и даље онако како су раније држали. Одлучено је да Петар Катена задржи оно што је купио од Вјекославе.³

Као многе друге которске властеоске породице изгледа да се и део породице Катена преселио у првој половини 13. века из Котора у Дубровник.⁴ Котор је за Дубровчане имао посебан значај. Био је у непосредном суседству, њихови грађани били су повезани родбински, располагао је великим економским потенцијалом, који је највећим делом потицао од веза и утицаја које су Которани као поданици српских владара имали у привреди српске државе и на српском двору . Стога је разумљиво што је дубровачка влада на разне начине настојала па и додељивањем свога племства которским породицама које су захваљујући својим привредним

² С. Ђирковић, *Парница цркве Св. Луке у Котору 1270. године*, 134.

³ *Prva knjiga kotorskih notara od God. 1326-1335*, ed A. Mayer, Zagreb 1951, nr. 488,172 (у даљем тексту: *Kotorski spomenici I*) Име Петрове рођаке Вјекославе, како сам је ја назвала, неки научници (Јован Мартиновић) је прочитао као Вићеслава, можда би се могла назвати и као Викеслава.

⁴ И.Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 76.

и политичким везама у Србији настојала да их веже за свој град и тиме обезбеди заштиту својих интереса у Србији а и да бар део тог великог богатства пренесе у свој град.⁵ И Петар Катена (Катенин) је своје послове удруживао са Дубровчанима и бавио се посредничком трговином с Венецијом и другим градовима у Италији, која је из Србије углавном ишла преко Дубровника и Котора и даље за Млетке и обрнуто. У тим оквирима одвијала се пословна каријера Петра Катене.

Петар Катена је успешни которски трговац прве половине 14. века. Трговао је металима (сребром), кожама, сољу и другом робом. Трговачко пословање обављао је са својим сународницима, суседима из зетских приморских градова, Дубровчанима, Млечанима и другима.

О Петровом детињству и раној младости нема вести. У Котору се јавља 1324. као зрео послован човек. Исте године (1324) крајем фебруара, имао је свог заступника Јунија Ђорђића у Дубровнику ради утеривања дугова.⁶ Трговачко пословање и кредитне послове најчешће је обављао са својим сународницима. Крајем јула 1326. основао је трговачко друштво са једним Которанином у које је сам Петар уложио сав капитал од 205,5 перпера. Добит и штету сносили су попола, рачун ће полагати у року од два месеца.⁷ Изгледа да је Петар приликом оснивања трговачких друштава улагао сам сав новац у друштво, док је његов ортак био онај путујући члан.⁸ Петру је дуговала Маргарита, удова Томе Павла Драга 500 перпера почетком октобра 1331. Дуг је требало да му исплати у четири годишње рате. Уколико то не уради, Петар је могао ући у Маргаритин посед који се налазио у Котору или Дубровнику.⁹ У истој години Петар је кредитирао још неке своје сународнике.¹⁰ Код Петра су се задуживали которска властела и пучани.¹¹ Петар је углавном пословао са которским успешним трговцима из редова племства и богатог грађанстава. Код њега се задужују појединачно и заједно више њих. Вероватно су се иза таквих задужења крили кредити у роби или су пак то била трговачка друштва.

⁵ Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва из јужнословенских земаља у Дубровник током средњег века*, Нови Сад 1995, 182.

⁶ *Prva knjiga kotorskih notara od God. 1326-1335*, ed A. Mayer, Zagreb 1951, nr. 95, 50-51 (у даљем тексту: *Kotorski spomenici I*).

⁷ *Kotorski spomenici I*, nr. 30,31.

⁸ *Kotorski spomenici I*, nr.287,110.

⁹ *Kotorski spomenici I*, nr.750, 263.

¹⁰ *Kotorski spomenici I*, nr.713, 251.

¹¹ *Kotorski spomenici I*, nr.57, 39, nr. 87, 48 nr.272,106 , nr. 1274,424, nr. 1323, 436-7 ; II nr. 21, 6, nr. 101, 26, nr. 41, 11, nr.101, 26; II,409, 102, nr. 418,104.

Само у току децембра 1334. Петру и његовим компањонима дуговало је неколико познатих которских трговаца 1073,5 крстатих перпера.¹² Његови повериоци залагали су му за позајмљени новац земљу, радње, занатлије прибор за рад.¹³

Петар се у Котору јавља као јемац и поверилац. Средином маја 1334. био један од јемаца познатим которским трговцима Трипуну Бући, Сергију Трифуна Јакоби и Магији, брату реченог Сергија, када су узели градску месару под закуп од которске општине.¹⁴

Осим са Которанима Петар је пословао са трговцима из зетских приморских градова. Почетком септембра 1332. код Петра се задужио један Арбанас из Скадра на износ од 160 перпера. Дуг је требало да му врати за два месеца.¹⁵ Пословао је са познатим улцињским трговцем Луком Кимовим. Није му на време вратио дуг од 1000 перпера па је суд дозволио Луки крајем 1334. да уђе у Петрове поседе (у Столиву, Доброти, Корвешу и Магарисију).¹⁶ Почетком јуна 1334. Петар је купио једну лађу са опремом за 80 перпера од двојице браће из Драча.¹⁷

Он није само трговао са познатом которском властелом већ и са дубровачким трговцима из редова властеле и богатих грађана. Петрови пословни партнери били су дубровачка властела Ђорђићи¹⁸ и Вукасовићи.¹⁹ Пословао је са дубровачким трговцем Јунијем Ђорђићем који је био бродовласник као и његов отац.²⁰ Јуније Ђорђић био је Петров заступник у Дубровнику почетком октобра 1326. ради наплате потраживања из 1324. године од дубровачког трговца Жоре Гундулића.²¹ Тражио је Петар Катена средином 1331. од Јунија Ђорђића да му исплати неки капитал у висини од 3000 перпера, а право на ту своту пренео је на Маргариту, удовицу Томе Павла Драго, притом је изричито констатовао да му је Јуније Ђорђић увек у одређеном року плаћао одговарајући део добити из капитала.²² Петар је крајем фебруара 1336. одредио сина

¹² *Druga knjiga kotorskih notara god. 1329, 1332-1337*, ed. A. Mayer, Zagreb 1981, nr. 677,168; nr.690, 172 (даље :*Kotorski spomenici* II).

¹³ *Kotorski spomenici* II, nr.437, 109, nr. 541, 135.

¹⁴ *Kotorski spomenici* II, nr.862, 213.

¹⁵ *Kotorski spomenici* II, nr. 95, 25.

¹⁶ *Kotorski spomenici* I, nr.1063, 358.

¹⁷ *Kotorski spomenici* II, nr.877,216.

¹⁸ *Kotorski spomenici* II, nr.3-4,1-2.

¹⁹ *Kotorski spomenici* II, nr.2,1.

²⁰ И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 208.

²¹ *Kotorski spomenici* I, nr.95, 50-51; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 208.

²² *Kotorski spomenici* I, nr.749, 751;И.Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 208.

Трифуна за свог легитимног заступника у Дубровнику ради утеривања потраживања од 220 перпера од Јунија Вукасовића, на основу исправе писане у Котору 3. јуна 1332. године.²³ Петрови пословни партнери из Дубровника нису били само властелини већ и богати пучани. Тако је почетком јуна 1334. изјавио један дубровачки пучанин Славко Stoiscia да је примио од Петра Катене једну лађу са опремом у вредности од 100 перпера.²⁴ Поменути Славко правиће рачун почетком сваког тромесечја. У супротном, вероваће се Петру Катени када је реч о висини зараде. У овом случају основано је трговачко друштво где је једна страна уложила брод. Исти Славко је изјавио 3. јуна 1334. године да је примио од Петра Катене 105 перпера на добит. Према уговору два дела добитка и штете припадају Петру Катени а трећи део Славку. Рачун ће положити месец дана након овог путовања.²⁵ И средином августа 1336. пословао је Петар Катена с Дубровчанима. Основао је мешовито трговачко друштво средином августа 1336. у које су ушли један Дубровчанин и двојица Которана. Двојица компаноа (један Дубровчанин и један Которанин) изјавила су да су примили од Петра Катене 621 перпер на добит, тако да три дела добитка и штете припадају Милуну (из Котора) и Велоју (из Дубровника) а четврти део Петру Катени.²⁶ Исто тако Петар је заступао почетком маја 1332. у Котору дубровачке трговце око утеривања њихових потраживања.²⁷ Осим са Дубровчанима трговао је Петар и са људима са Хвара. Петар је као трговац кожама, средином априла 1337. пословао са крзнарком Крестолом са Хвара.²⁸

Остало је забележено Петрово кредитно пословање са Млечанима и трговцима из других места у Италији (Фиренце, Осима). Трговачко и кредитно пословање обављао је са оним трговцима из Венеције који су у двадесетим и тридесетим годинама 14. века боравили у Котору, Дубровнику и Србији. То су били: Марко Квинтавало, Јакобело Томадо, Рамбалдо Боно, Стефан Циуријано и други. Петров дуг наведеним млетачким трговцима у периоду од 1326. до 1337. године износио је око 522 перпера.²⁹

Поред Млечана имао је пословне контакте и са трговцима из других места у Италији. Тако је трговао крајем фебруара 1337. са

²³ *Kotorski spomenici* II, nr.1582, 394.

²⁴ *Kotorski spomenici* II, nr.878, 216-217.

²⁵ *Kotorski spomenici* II, nr.881, 217.

²⁶ *Kotorski spomenici* II, nr.1055, 272.

²⁷ *Kotorski spomenici* I, nr.4, 2.

²⁸ *Kotorski spomenici* II, nr.1125,292.

²⁹ *Kotorski spomenici* I, nr. 127, 59, nr.272,106, nr.316, 119; II, nr.411, 102, nr.1531, 383.

трговцима из Осима, рођацима которског нотара Филипа.³⁰ Пословао је крајем октобра 1334. са трговцима из Фиренце, пре свега са онима из породице Катани. Тако су тројица которских судија (Петар Катена, Нуције Гиле и Никола Ђуфекти), заједно са которским цариником Матом Петра Ђуфекти изјавили 21. октобра 1334. да дугују у име которске општине 210 златних дуката Бернарду Катани из Фиренце, које ће му исплатити до два месеца.³¹ Почетком јуна 1331. Петар је водио и неке преговоре око послуге са људима из Требиња.³²

О Петровом непосредном пословању у Србији нема података. Међутим, на посредан начин сазнајемо да је трговао у Србији, јер су предмет његове трговине били метали (сребро) и коже које је вероватно набављао у Србији. Исто тако пословао је са оним трговцима из Котора за које се сигурно зна да су трговали и боравили у Србији (Радогост Дудић и Шанта (у Брскову) Михо Бућа, Тома Бугон, Марин Мекша и други. У прилог томе говори и податак да је Петар Катена у свом трговачком пословању користио и рудничке перпере.³³ Према томе, Петар се бавио посредничком трговином између Србије с једне, и Венеције и других места у Италији, с друге стране.

Није Петар само пословао са странцима већ и са својом најближом родбином. Брата Николу је заступао и исплаћивао његова дуговања млетачким трговцима.³⁴ Син Трифун све чешће је заступао оца у Дубровнику око утеривања Петрових потраживања.³⁵ У свом трговачком пословању код Петра су биле у оптицају различите врсте новца: дукати, перпери, крстати перпери и руднички перпери.

Када је реч о Петровим кредитним пословима, веома је тешко израчунати колики је износ новца био у оптицају који је поседовао. Архивска грађа често говори да су његови дужници, било да су Которани, Дубровчани, Барани, Драчани, Млечани, или други, измирили дуговања не наводећи износ новца.³⁶

Када се говори о Петровим кредитним пословима потребно је следеће нагласити. Он се скоро увек јавља као поверилац которским

³⁰ *Kotorski spomenici* II, nr.1081, 180.

³¹ *Kotorski spomenici* II, nr.611,153.

³² *Kotorski spomenici* I, nr. 644, 227. Почетком јуна 1331. Прибихвал Крелић из Требиња почетком јуна 1331. имао је контакте са Петром у вези неке послуге, али је од тог захтева одустао.

³³ *Kotorski spomenici* II, nr.1113, 288.

³⁴ *Kotorski spomenici* II, nr.1412,358.

³⁵ Види нап. 16.

³⁶ *Kotorski spomenici* I, nr.316, 119; nr. 713, 251.

грађанима, понекад и которској општини. Исправе о томе су врло једноставне и говоре да се дужник обавезује да ће одређену суму исплатити до одређеног рока, уколико прекорачи тај рок следила је казна која се увек јавља у Котору шест уместо пет, то јест сума увећана за 20%. У исправама се не наводи као уосталом свугде у то доба, висина камате. Сигурно је да средњовековни кредити нису били бескаматни, али се проценат нерадо бележи, због црквеног учења које је осуђивало лихварство (*usura*). Камата је вероватно била урачуната у укупној суми коју је требало вратити. Први пут је отворено речено о интересу односно камати онда када се задуживала которска општина код Петра Катене и других богатих которских грађана, као што смо навели, али ни тада доследно, и нудила је од 10-15 % камате што је свакако одговарало тржишту, јер иначе не би добила потребан новац.³⁷

Петрови кредитни послови били су повезани са трговином. Новац је узимао да би га инвестирао у робу, уколико и кредит није настао услед узимања робе. Повезаност кредита са испоруком робе, говори нам да се он јавља и као кредитор једнима а и сам се задужује код других. Он очигледно поступа како налаже одређена ситуација приликом уговарања посла; даје кредите кад жели да му се обезбеди и испоручи одређена роба, а сам их узима кад му се укаже прилика да набави знатнију количину неке тражене робе.

Петар се бавио трговином металима (сребром), кожама, сољу и другом робом као што смо навели. Обавезао се Которанину Грашу, сину мајстора Томазија да ће му испоручити за 333 перпера у току јануара 1327. године 28 либри финог и чистог сребра. Уколико би Петар прекршио договор морао је платити дупли износ сребра.³⁸ Петар је трговао кожама које је куповао у Србији. О томе сведоче његови пословни контакти са которским кожарима и крзнарима.³⁹ Они су често јављају као Петрови дужници. Имао је неке кредитне послове са крзнарком Крестолом са

³⁷ *Историја Црне Горе* 2/1, 39 (С. Ћирковић) види напред нап. 41 и 44. Петар Катена био је један од честих кредитора которске општине (види нап. 42, 43, 45, 46). Иако је Петар Катена сам. или заједно са другим которским трговцима, кредитирао которску општину више пута, као што смо навели, током тридесетих година 14. века, понекад се у име општине и задуживао код Млечана и Фирентинаца, само је у два случаја отворено речено о камати; једном, током јануара 1332. када је камата износила 10% (*Kotorski spomenici* I, nr.890, 302); и други пут крајем септембра 1333. када је камата била 15% (*Kotorski spomenici* II, nr.452, 113).

³⁸ *Kotorski spomenici* I, nr.316, 119.

³⁹ *Kotorski spomenici* II, nr.1337, 341.

Хвара.⁴⁰ То су речити примери који говоре о кредитима у роби, у конкретном случају у кожама.

Бавио се и трговином сољу. Петар је био и которски цариник. Узимао је которски трг соли у закуп са осталим которским цариницима, међу којим су били Михо и Павле Бућа, Тома Бугон. Општина је давала у закуп трг соли уз сагласност српског краља. Из једног которског документа од 3. јануара 1333. године сазнаје се да је општина дала у закуп трг соли на две године познатим которским трговцима: Миху Бући, Петру Катени, Томи Бугону, Марину Мекши и Павлу Трипуна Буће са соланама и 4500 модија соли по которској мери за 10 000 перпера које је већ примила. Договорено је да за ове две године нико не сме продавати со осим наведених цариника-закупаца. Једино општина сме набавити 800 модија соли годишње да подели грађанима и такође да купи 450 модија соли за цркве. Овај уговор могли су раскинути на првом месту српски краљ, општина, и архиепископ, вероватно тада власник трга у Будви.⁴¹ Уколико би српски владар одузео у наведеном року трг соли, требало је да општина надокнади штету на тај начин, што би закупци трга задржали све општинске дажбине до намирења дуга. Ако им општина то учини у наредне две године судије и већници ће бити кажњени по 1000 перпера сваки појединачно. Можда је наведене године легализован трг соли у Будви и тако изишао испод окриља которског кумерка солског, или је само остао за поданике архиеписковог властелинства, с правом поставља питање Сима Ђирковић.⁴² Месец дана касније, 15. фебруара 1333. године, наведени закупци которског кумерка солског склопили су трговачко друштво у које су уложили сваки понаособ по 1666 перпера и 8 гроша, изузев Павла Трипуна Буће који је сам уложио 3333 перпера, за куповину которско трга соли.⁴³ Они су у овом уговору изнели како и на који начин су узели у закуп которски трг соли још 3. јануара 1333. године. Једино је у уговору од 15. фебруара изостао Марин Мекша а појавио се Илија Загури. Уговором је наглашено да, уколико се буде бунио Марин Мекша због изостанка, Илија Загури се обавезао да му да надокнаду. Према овом уговору требало је да добитак и штету носе према уложеном капиталу.

⁴⁰ *Kotorski spomenici* II, nr. 1125, 292.

⁴¹ *Kotorski spomenici* II, nr. 244, 60; М. Јанковић, *Поседи и привилегије српске цркве у Будви*, ИЧ XXXV (1988) 35.

⁴² *Kotorski spomenici* II, nr. 244, 60; S. Ćirković, *Starigrad-srednjovekovna Budva*, Ž. Bujuklić, *Pravno uređenje srednjovekovne budvanske komune*, Nikšić 1988, 17.

⁴³ *Kotorski spomenici* II, nr. 287, 71.

О угледу и богатству Петра Катене говоре нам следећи пример. Он је као и други богати трговци из Котора, који су припадали племству и богатом грађанству био понекад и кредитор которској општини, када је западала у финансијске тешкоће, или онда када јој је хитно био потребан готов новац. Тако је которска општина позајмила крајем јануара 1332. године 600 перпера од Бисте Примути, браће Николе и Миха Буђе, Марина Мекше, Марина Симонова, Петра Бугона и још неколико богатих угледних Которана. Општина се обавезала да ће дуг вратити за месец дана са каматом од 10% по центенару. Ако на време општина не врати новац кредитори узимају которску царинарницу до намирења дуга. Уколико се неко супростави следила би казна: краљу 500 перпера и кредиторима исти износ.⁴⁴ Неколика година касније догодило се опет нешто слично. Крајем марта 1336. године, богати которски трговци, међу којима је био и Петар Катена, Марин Мекша, Бисте Примути, Михо Бућа, Марин Голија и други (њих дванаесторица) задужили су се у име которске општине код млетачког трговца Рамбалда Бона на суму од 950 млетачких перпера, које је требало да врате у октобру текуће године. Исплата се може извршити из соли или из друге трговине уколико кредитор буде хтео.⁴⁵

Колико је которска општина зависила у економском и друштвеном погледу од својих богатих грађана, пре свега, оних из редова патрицијата говоре нам бројни примери из которске архивске грађе. Петар се као и други богати которски трговци задуживао у име которске општине код млетачких и других трговаца из Италије како смо већ навели. Тројица которских судија, међу којима је био и Петар Катена задужила су се у другој половини маја 1334. године у име општине Котора на суму од 210 дуката код Бернарда Катанија, трговца из Фиренце.⁴⁶ Которска општина је заложила још једном своју царинарницу крајем септембра 1333. за позајмљени новац у износу од 1100 перпера од Петра Катене и његових компањона, трговаца из Котора (једанаесторица) уз 15% камате до потпуног намирења дуга. Уколико им се одузме царинарница пре истека уговора, од стране судија или већника, дужни су сваком од њих исплатити по 100 перпера и још уобичајену казну.⁴⁷ Понекад је которска општина залагала Петру земљу и радње за позајмљени новац.⁴⁸ Имао је и других новчаних

⁴⁴ *Kotorski spomenici* I, nr.890, 302.

⁴⁵ *Kotorski spomenici* II, nr.1629, 405-406; М. Маловић-Ђукић, *Которски кумерак солски*, ЗРВИ 41(2004) 457.

⁴⁶ Види нап. 28.

⁴⁷ *Kotorski spomenici* II, nr.452,113.

⁴⁸ *Kotorski spomenici* I, nr.1272,423.

трансакција са општином. Которска општина је позајмљивала од Петра готов новац за куповину соли или за неке друге потребе Нису увек били складни односи између Петра с једне, и општине, с друге стране. Једном приликом је Петар и тужио которску општину што му на време није вратила дуг. Петар је тражио почетком априла 1333. године, на суду и пред већницима, од которске општине да му врати 30 дуката које је позајмио судијама за одлазак тројице Которана на пут у Задар.⁴⁹

И Петар се појављује једном као њен дужник. Остао је дужан которској општини почетком априла 1333. године 27 перпера и један грош.⁵⁰

О Петровом богатству сведоче и његове слуге, који су му помагали у трговачким пословима. Познат је његов слуга Микоје који се бавио кредитном трговином и другим облицима трговачког пословања, вероватно, помажући свом газди.⁵¹ Петар је био трговац великог формата што се види по капиталу којим је располагао и кредитима које је давао, као и трговачким друштвима које је оснивао.

Као угледан которски племић Петар је почетком маја 1334. био хередитар-баштиник цркве Светог Бартоломеја у Котору заједно са Теодором Гигом и Трифуном Скитовим.⁵² Хередитари су се бринули о приходима и расходима црквене имовине; учествовали су у избору опата и ректора цркве. Део од прихода цркве свакако је припадао и поменути баштаницима. Сви хередитари –баштаници црква у Котору били су родбински повезани што говори о настанку и повезаности которског племства.⁵³ Узимао је црквену земљу у закуп и на њој подизао куће и плаћао цркви годишњу најмовину у новцу.⁵⁴

Када је боравио у Котору обично је позајмљивао новац својим суграђанима,⁵⁵ оснивао трговачка друштва,⁵⁶ куповао земљу⁵⁷ и бринуо о

⁴⁹ *Kotorski spomenici* I, nr.1120,377. У овом случају је вероватно општина за позајмљени новац куповала со у Задру, или је пак било у питању неко посланство.

⁵⁰ *Kotorski spomenici* I, nr.1131,381.

⁵¹ *Kotorski spomenici* II, nr.584, 145, nr.609,152.

⁵² *Kotorski spomenici* II, nr.851-852,110-111.

⁵³ С. Ћирковић, *Парница о цркви Св. Луке у Котору 1270. године*, Зборник радова Црква Св. Луке кроз вјекове, Котор 1997, 133, 135.

⁵⁴ *Kotorski spomenici* I, nr.692, 244.

⁵⁵ Петар је пословао са которским успешним трговцима из редова племства и богатог грађанстава. Код њега се задужују појединачно и заједно више њих. (*Kotorski spomenici* I, nr. 57, 39, nr. 87, 48 nr.713, 251; II, nr. 677,168, nr.690, 172.)

⁵⁶ *Kotorski spomenici* I, nr.287, 110.

⁵⁷ *Kotorski spomenici* I, nr.952, 319, nr.956, 320

својој послузи. Као и остала которска властела давао је стоку на припашу сељацима са которске територије према обичају града.⁵⁸ Имао је на свом имању зависне сељаке, кметове-посаднике.⁵⁹

Захваљујући свом богатству а тиме и угледу, али пре свега зато што је припадао патрицијату могао је учествовати у градској власти. Када није био заузет трговачким пословима и када је боравио у родном граду обављао је значајне друштвене функције. У 1330. години био је судија око 20 пута у Котору. У току 1334. судијску функцију вршио је око 70 а у 1335. око 18 пута. Дужност аудитора обављао је у 1327. години око 12 пута.⁶⁰ Функција судије и аудитора су места у градској власти у Котору која су искључиво била резервисана за познату которску властелу у коју се убрајају породице Буће, Драго, Мекша, Бугони, Примути и друге. Њима се придружио и Петар Катена.

Када говоримо о Петровом имовном стању и породичним односима ускраћени смо јер није сачуван његов тестамент као ни друге которске властеле 14. века. На основу разасуте которске архивске грађе покушаћемо да саставимо мозаик о Петровој имовини и породичним приликама. Пошто је био веома познат и успешан трговац поседовао је велики капитал који је улагао у непокретну имовину -земљу и куће⁶¹ у Котору, Дубровнику и Србији. Поседовао је земљу, винограде и расаднике на целој которској територији (у Столиву, Кавчу, Магарисију, Доброти, Костајници)⁶² и другим местима. Имао је вероватно неколике куће у Котору.⁶³

Отац Петров звао се Бенедикт (Бене).⁶⁴ Ко му је била мајка нема вести. Имао је троје деце, два сина и једну ћерку. Ћерку Славу удао је почетком фебруара 1335. за златара Медоша, и дао јој је у мираз 250 перпера, три тунике, четири пара сребрних и позлаћених наушница и још одела према обичају племкиња.⁶⁵ Златар Медош није припадао патрицијском сталежу у Котору али се оженио племкињом. У 30-тим годинама 14. века нису биле још постављене законске преграде које би спречиле мешање племићких породица и пучана у Котору (брачни

⁵⁸ *Kotorski spomenici* I, nr.195, 80; nr.1252,418.

⁵⁹ *Kotorski spomenici* I, nr.1270, 423; II, nr.644,160.

⁶⁰ *Kotorski spomenici* I, II, passim.

⁶¹ *Kotorski spomenici* I, nr.692, 244; II, nr.797,197.

⁶² *Kotorski spomenici* I, nr.58, 48, nr.718, 253, nr.753, 264, nr.952, 319, nr.956, 320, nr. 1063,358, nr.1303, 431; II, nr.461,115, nr.720,172.

⁶³ *Kotorski spomenici* II, nr.797, 197.

⁶⁴ *Kotorski spomenici* I, nr.750, 263.

⁶⁵ *Kotorski spomenici* I, nr.1158, 393.

уговори, женидбе и друго). Тако је Петар Катена, један од најистакнутијих Которана имао за зета пучанина златара Медоша. Он је припадао најотменијем занату и био је изрзито богат грађанин. Имао је кућу на которском тргу.⁶⁶ Синови Јуније и Трифун наставили су очевим стопама. Бавили су се успешно трговачким пословањем.⁶⁷ Син Трифун био је далеко успешнији и познатији ид брата Јунија. Познати су Трифунови трговачки послови и трговачка друштва не само са Которанима већ и са трговцима из суседних зетских градова (Бара),⁶⁸ затим Дубровника⁶⁹ и Хвара.⁷⁰ Трговао је кожама као и његов отац. Пословао је са крзнарком Крестолом са Хвара који му је био и јемац.⁷¹ Он је често заступао оца приликом утеривања Петрових потраживања у Дубровнику.⁷² Куповао је бродове све у циљу трговине. И Петров брат Никола био је угледан послован човек у Котору. Склапао је мешовита трговачка друштва са Дубровчанима и Млечанима. Заступао га је брат Петар код измирења дуговања млетачким трговцима.⁷³

Када је умро Петар Катена, извори ћуте. Исто тако, нема вести о последњим годинама живота Петрових наследника и сродника.

Потомци и сродници Петра Катене изгледа да су нестали са друштвено-економске сцене у Котору крајем 14. или почетком 15. века. Род Катена се угасио негде у наведеном периоду, јер нису имали мушких потомака, како смо већ напред изнели, и зато се нису налазили међу оним которским племићима (Буће, Драго, Мекша, Бисанти, и други) који су добили земљу у Грбљу у тридесетим годинама 15. века (1430.). И дубровачка породица Катена води порекло из Котора, али у Дубровнику није била тако позната као у Котору.⁷⁴

На крају да закључимо да приказани живот и рад Петра Катене јесте пример пословног човека карактеристичног за Приморје у позном средњем веку. Привредна и друштвена делатност овог познатог которског трговца и властелина послужила је као основа за проучавање друштвено-економске историје Котора у првој половини и средином 14. века.

⁶⁶ *Историја Црне Горе* 2/1, 84 (С. Ћирковић).

⁶⁷ *Kotorski spomenici* II, nr.576, 144

⁶⁸ *Kotorski spomenici* II, nr.592, 148.

⁶⁹ *Kotorski spomenici* II, nr.590-591, 147, nr.593, 148.

⁷⁰ *Kotorski spomenici* II, nr.591, 147, nr. 593, 148.

⁷¹ *Kotorski spomenici* II, nr.590, 147.

⁷² Види нап. 31.

⁷³ Види нап. 30.

⁷⁴ И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 76.

Marica Malović-Đukić

**PETAR KATENA,
MERCHANT FROM KOTOR (XIVth CENTURY)
(Summary)**

According to the archivist material, both published and unpublished, originated in the Archives of Kotor and Dubrovnik, as well as the literary works, the life and work of Petar Katena was portrayed, serving as an example of the man of affairs, typical of the maritime region in the late Middle Ages. We made notice of his entering the scene of the business and public life in Kotor; successful in managing his credit affairs with his compatriots and his nearest neighbors (inhabitants of Dubrovnik, Ulcinj, Skadar and Drač), as well as with merchants coming from Florence and other Italian towns (Florence, Osimo); simultaneous investment of the gained capital into the expanded commercial and credit affairs as well as into the real property (houses and lands) in Kotor, Dubrovnik and Serbia; engagement in public office activities in Kotor (as a judge and an auditor) and in the church life likewise; his familiar circumstances and the state of property; the particularities of the relation between the community of Kotor and Petar Katena, its most prominent inhabitant (credit affairs). The economic and social activity of this outstanding merchant from Kotor has served as a basis for the research of the social and economic history of Kotor in the first half and in the middle of the XIVth century.

Keywords: Kotor, Dubrovnik, Serbia, commerce, church, ship, salt, metals, silver.